

SILVERMUSEET
I ARJEPLOG

Läggning av nytt yttertak på timrad bod vid Silvermuseet

Innan Arjeplog blev ett samhälle, efter 1900, var orten en kyrk- och marknadsplats med endast några fastboende familjer. Vid sekelskiftet 1900 fanns 50-60 timrad bodar i ett gytter ned mot Skeppsviken. Med tiden kom alla dessa bodar att skingras och förmodligen eldas upp och ett fåtal blev kvar till i dag. En bod kom att flyttas till arbetsstugan (skola för barn vars familjer bodde långt från samhället) i Arjeplog och kom där att fungera som lekstuga under några årtionden. Sedan arbetsstugan lades ned kom boden att hamna vid Silvermuseet som ett exempel på en gammal timrad bod. Utformningen av byggnaden talar för att den byggts under slutet av 1700-talet och har troligen stått bland bodarna på den äldsta kyrkplatsen i Arjeplog, dvs. vid prästgården.

Bodar av den gamla timrade typen står på timrade underreden med mer eller mindre höga stolpben. Ovanpå stolpbenen är en sk. musstock, en halvkluvnen stock med den kluvna sidan nedåt. Musstocken sattes för att hindra sorkar och möss att ta sig in. På detta underrede sattes den timrade boden.

Ett bodtak, av gammal typ, består av ett innertak av kluvna stockar eller brädor. Ovanpå detta är 2-4 lager av näver (detta är för att varje del av taket ska täckas av flera lager näver för att undvika läkage) och sedan yttertaksved. Yttertaksvirket kan se lite olika ut men syftet är detsamma, att hålla fast nävret. Eftersom yttertaksveden är utsatt för vädrets makter är det mest utsatt av en bods beståndsdelar. Ofta används klenare stockar som kluvits/sågats i två delar med den flata kluvna sidan nedåt. Detta gör att det ofta blir fuktigt under halvstockarna vilket gör att

mögel och svampbildning frodas. Om dessutom inte virket är senvuxet (har små årsringar) och kådarikt ruttnar det fort.

Det tak som nu bytts har legat ca 20 år. Det nya taket, med fyrkluvna stockdelar och med kärnved uppåt och den rundade yttersidan nedåt, kan nog ligga 50 år. Nävret klarar sig förvånansvärt länge på ett tak och exempel på att det legat närmare 100 år finns, således behövdes inte detta bytas. Takstockarna behandlas inte på något sätt, med tjära eller dylikt, utan klarar sig som de är.

Vid arbetet med ett yttertak av fyrkluvet virke är det största arbetet att välja ut och ta virket samt att klyva virket. Klyvningen går till så att stocken barkas och en mittlinje, längs stocken, markeras och ett spår huggs längs mitt linjen (alternativt görs spår med motorsåg). Sedan huggs med kraftiga hugg i spåret till dess att en klyvspricka når mitten av stocken. Man använder även tråkilar för att hålla stocken vidgad. Sedan vänds stocken och samma procedur upprepas. Då klyvs stocken på ett bra sätt men efterhuggning kan krävas då de flesta stockar inte är rätvediga. Det är faktiskt ett ganska kul jobb att kunna klyva på detta sätt, något som var allmän kunskap förr i tiden.

Efter huggning måste den ände som ska vara luppåt tunnas av med yxa till ca hälften av tjockleken för att taket ska kunna läggas tätt. Sist borras hål för de tallvidjor som ska hålla ihop taket i nocken. Allt detta förberedande arbete tar ca 1 vecka för en duktig timmerman. Taket läggs sedan från en sida till den andra genom att vidjorna dras genom hålen. Vid nyläggning med näver så läggs nävret samtidigt som yttertaket läggs på plats. Vid läggning av yttertaket måste man vara två personer, där en är på taket och en skickar upp virke. När takvirket är upplagt läggs en vågrät stock på vardera takhalva för att binda ihop det underliggande taket. Denna stock anpassas så den ligger an mot det mesta av virket. Dessa vågräta stockar hålls fast genom självvuxna vränger på de yttersta takstockarna i gavlarna. På denna bod tog läggning av taket ca 5 tim. Ibland lades också sten på taket vid de vågräta stockarna. Efter ett par år grånar takveden och får samma färg som alla andra delar av boden.

